

VERSLAG BIJENKOMST FAMILIEBENADERING DETENTIE PI LEEUWARDEN

Inleiding

Op donderdag 5 november 2015 heeft in de PI Leeuwarden een startbijeenkomst plaatsgevonden over familiebenadering in detentie. De PI Leeuwarden wil als eerste PI in Nederland een pilot starten met familiebenadering in detentie. Daarbij is het de bedoeling voort te bouwen op de ervaringen met de 'family intervention unit' in een gevangenis in Wales zoals die daar is geïntroduceerd door G4S. Diverse ketenpartners zijn uitgenodigd om aan de startbijeenkomst deel te nemen, zoals de gemeente Leeuwarden, de sociale wijkteams in Leeuwarden, Fier, GGZ, VNN, de reclasseringsorganisaties, Exodus, Gevangenzorg Nederland, Jeugdorganisaties (Het Poortje, Jeugdbescherming, Jeugdzorg), Arrondissementaal Justitieel Beraad, politie, Halt, onderwijsorganisaties, Hanze Hogeschool, wetenschappers van de Universiteit Leiden, PI Veenhuizen en het Hoofdkantoor van de Dienst Justitiële Inrichtingen. Bijna alle genodigden hebben gehoor gegeven aan de uitnodiging. Met een kleine zeventig deelnemers verblijven we in die ochtend in de multifunctionele ruimte van de PI Leeuwarden. Jan Eerbeek is de dagvoorzitter. Hij was als hoofdpredikant bij de Dienst Geestelijke Verzorging van de Dienst Justitiële Inrichtingen betrokken en is actief bij Exodus.

Introductie familiebenadering

De dagvoorzitter memoreert dat het onderwerp 'familiebenadering in detentie' hem uit het hart gegrepen is. Het is een onderwerp wat iedereen raakt en dichtbij ligt. Hij introduceert Marie-Anne de Groot die zich al twee jaar heeft ingespannen om dit onderwerp in Nederland op de agenda te krijgen.

Marie-Anne is (nu nog) vestigingsdirecteur van PI Leeuwarden. Ze geeft aan hoe ze geïnteresseerd raakte in de familiebenadering toen ze in aanraking kwam met de 'best practice' uit de PI in Wales. In elke PI komt de familie regelmatig in beeld. Ze noemt het voorbeeld van een beveiligder van de PI Leeuwarden die de baby vasthoudt van de moeder die haar man in detentie wil gaan bezoeken. Als je het gezamenlijk goed oppakt, is er zoveel meer mogelijk. Dat is in het belang van de vader en ook in het belang van het kind. Waarom zouden we niet met elkaar de wereld wat mooier kleuren? Met de proeftuin regionale voorziening hebben we daarmee een begin gemaakt. Daar hebben we gezien dat ketensamenwerking kan en ook wat oplevert. De familiebenadering in detentie bouwt voort op de ervaringen in de proeftuin regionale voorziening. →

Jan geeft aan hoe familiebenadering eigenlijk de essentie van het leven raakt en bijdraagt aan zingeving. Ook de gemeente heeft daarmee van doen. De gemeente Leeuwarden werkt met haar sociale wijkteams al aan een geïntegreerde aanpak.

Burgemeester Ferd Crone haakt hier op in. Hij geeft aan dat het strafrecht op zich geen tot weinig aanknopingspunten biedt tot herstel. Daarvoor is het nodig de keten of spiraal waarin families terecht zijn gekomen te doorbreken. Hoe kun je ervoor zorgen dat mensen weer goed terugkeren in de samenleving? De burgemeester noemt als voorbeeld de mogelijkheid om de huur van de woning door te betalen als de delictpleger in detentie zit. Zonder die financiële regeling zou de gedetineerde en zijn familie nog veel verder van huis zijn. Als je geen dak meer boven je hoofd hebt, verergert de situatie nog verder. De burgemeester ziet het belang van relaties en contacten met familie, met name in Friesland. In Friesland zijn we gewend om te vragen 'waar kom je vandaan?', want dan valt iemand pas goed te plaatsen. Ook belangrijk is waar gaat iemand naar toe. Het is van belang om goede relaties in stand te houden, anders raken gedetineerden na detentie nog verder geïsoleerd. De begeleiding zoals de sociale wijkteams die in Leeuwarden bieden, komt sterk overeen met waar in de familiebenadering naar wordt gestreefd. PI en sociaal wijkteam kunnen daarin gezamenlijk optrekken. Het gaat steeds om integraal werken en aansluiten bij de praktijk van die familie. Hoe zorg je dat ze perspectief houden als er problemen zijn? Voor dat perspectief moet er voor alle betrokkenen iets te verdienen zijn. Het werken met een familie-benadering kan ook de-escalierend werken. Daar is grote behoefte aan, als je kijkt naar de crisisgevallen die er in een gemeente als Leeuwarden regelmatig weer opdoemen. Graag zou je die willen voorkomen.

Jan geeft aan hoe in de presentaties van Marie-Anne en de burgemeester naar voren komt hoe belangrijk toekomstperspectief is. Dat heeft niet altijd te maken met materiële zaken, maar ook met betekenisgeving en immateriële zaken. Hij maakt de overgang naar de best practices met familiebenadering in detentie van G4S.

Best practice family intervention unit in gevangenis in Wales

René Hiemstra licht toe waar G4S voor staat. Het is een bedrijf dat al meer dan 100 jaar is gespecialiseerd in beveiligen. Ze houden zich bezig met beveiligen in de meest brede zin. Terwijl in Nederland de nadruk ligt op taken van G4S in de beveiliging, heeft G4S in de UK ook een rol bij het introduceren van de familiebenadering in gevangnissen. Corin zal nader ingaan op wat die familiebenadering in detentie inhoudt. De situatie in Wales is niet zomaar te vertalen naar de Nederlandse situatie. Zo is er in Wales meer oog voor de civil society en staan er minder verschillende handen aan het bed. Het is een rijkdom zoals we het in Nederland hebben geregeld, maar die rijkdom heeft ook neveneffecten; je moet het goed organiseren als er zoveel ketenpartners bij betrokken zijn. G4S heeft een analyse gemaakt van wie er in Nederland allemaal bij een gedetineerde in de gevangenis en zijn familie zijn betrokken

en wat hun rollen/taken zijn. De werelden van justitie, zorg, sociale wijkteams, school, reclassering en jeugdzorg en jeugdbescherming zijn daarin met elkaar verweven.

Vervolgens gaat Corin van de gevangenis in Wales ons vertellen over de family intervention unit. Jan vraagt de deelnemers bij het luisteren naar het verhaal van Corin de bouwstenen te ontdekken die in de familiebenadering relevant zijn en welke ook in Nederland mogelijk toepasbaar zijn. Daarbij zijn bij de familiebenadering vier vertrekpunten van belang: vraaggericht, integraal, eenduidig en systeem. We zijn vanuit detentie gewend om te denken voor de gedetineerde (aanbodgericht) in plaats van uit te gaan wat voor de gedetineerde en zijn familie belangrijk is (vraaggericht). Integraal, eenduidig en systeembenadering verwijst naar het zorgen dat vader, kind en familie niet met tegenstrijdige signalen te maken krijgen en dat betrokken partijen met elkaar samen werken in plaats van tegen elkaar werken.

Corin laat ons eerst een film zien, die is opgenomen in een andere gevangenis in de UK. In de film geven gedetineerden aan wat de familie voor hen betekent en hoe belangrijk het in detentie is om contact met je kind te kunnen onderhouden. Ze laten zien wat een kaart of brief van hun kind met hen doet. De gedetineerden tonen zich bewust van wat hun delictgedrag met hun familie heeft gedaan. Ze geven aan hoe belangrijk het is als je in detentie toch nog iets voor je familie kunt betekenen, ook al moet je nog lang in de gevangenis blijven.

In zijn presentatie onderbouwt Corin met indrukwekkende cijfers wat contact met kinderen kan doen voor de gedetineerde vader. Hij noemt drie belangrijke doelen: voorkomen van nieuwe delicten, voorkomen van 'het doorgeven' van delictgedrag en het voorkomen van sociale uitsluiting. Familie is erg belangrijk bij het bevorderen van re-integratie: "an offender's family are the most effective resettlement agency". De familie kan de gedetineerde in beweging krijgen en zorgen voor dynamische motivatie. Het is belangrijk om familiebanden te onderhouden en gedetineerden aan te moedigen tot gezond familiecontact. Gelet op de recidivenvermindering levert het ook wat op. Bovendien kun je voor een kind, dat anders zou opgroeien en doorgroeien tot crimineel gedrag, de vicieuze cirkel doorbreken. Via de familiebenadering is in de gevangenis in Wales ook een cultuurverandering bewerkstelligd. Vertrekpunt is dat familieleden positieve ervaringen opdoen. Vanuit die positieve ervaringen kunnen gedetineerden ook beter leren omgaan met gezag. In zijn verhaal noemt Corin enkele bouwstenen van de benadering in Wales. Er zijn bijvoorbeeld huiswerkclubs, visiting centres, en contacten met de school. Daarnaast sporten en spelen vader en kind met elkaar. Ook kunnen kinderen cursussen volgen en met de computer aan de slag. →

Bouwstenen familiebenadering in detentie

Naar aanleiding van het verhaal van Corin, vraagt Jan om enkele reacties uit de zaal. Dat levert een eerste long list van bouwstenen op. Na de koffiepauze zal daar in groepen op worden doorgegaan. Er worden uit de zaal de volgende (aanzetten tot) bouwstenen aangereikt:

- Het contact tussen kind en ouder moet je ondersteunen. Daarbij is het van belang de rechten van het kind te waarborgen. Je moet gezinnen willen laten binnenkomen in de PI. Je kunt ook gebruik maken van systeemgesprekken zoals die nu ook al door instanties worden gevoerd.
- Het is belangrijk aandacht te hebben voor de 'soft ware' van de gevangenis in plaats van de hard ware (stenen, gebouw, beveiliging).
- Je moet de bestaande infrastructuur zoals die er is in en rond de PI Leeuwarden benutten. Het personeel binnen moet je erbij betrekken. Je moet als ketenpartners elkaar weten te vinden, ook in de gedeelde maatschappelijke opdracht. Gevangenis en gemeente zijn niet los te zien van elkaar en sociale teams vormen de cruciale schakel. Cruciaal is de verbinding van Justitie met de buitenwereld. Tijd en inzet van vrijwilligers zijn daarbij ook van belang.
- We weten vanuit ervaring wat echt werkt en dat moeten we gewoon gaan doen en ervoor gaan. Daarbij is het belangrijk om het simpel te houden, en uit te gaan van onze overtuiging. Het vraagt lef en durf om het verder te brengen. Je moet belemmeringen willen overstijgen. Daar heb je ambassadeurs bij nodig. We moeten erop vertrouwen dat het goed komt en helder maken wie wat doet.
- Je moet het naar de samenleving brengen en laten zien dat het kansen creëert en win-win situaties oplevert. Familiebenadering is ook in het belang van de samenleving.
- Belangrijk is voor hoeveel gedetineerden ga je het opzetten; hoeveel zijn er met een relatief stabiele thuissituatie?

Aanvullen en prioritering bouwstenen

Na de koffiepauze gaan we verder met de bouwstenen voor een familiebenadering in detentie voor de PI Leeuwarden. Jan licht toe wat de bedoeling is van het interactieve gedeelte. We gaan in vier groepen de bovenstaande long list van bouwstenen aanvullen, de drie belangrijkste prioriteiten aangeven en markeren waar we in de pilot mee zouden moeten beginnen. Bij het komen en prioriteren van bouwstenen zijn de eerder genoemde vertrekpunten relevant: vraaggericht; integraal; eenduidig; en systeembenadering.

Na de interactieve bijeenkomsten in vier groepen halen we de drie belangrijkste bouwstenen op. Daarbij wordt nogmaals benadrukt dat de relatie tussen PI en sociaal wijkteam ertoe doet. Ook wordt aangegeven dat het van belang is de persoon in zijn omgeving in de loop van de tijd te volgen. Meer specifieke bouwstenen zijn:

- Aandacht voor de sfeer & inrichting van het gebouw en meer specifiek de bezoekersruimte, de ontmoetingskamer en de entree. Op een muur zou je, zoals in de gevangenis in Wales bijvoorbeeld 'feel good' zinnen/quotes op kunnen schrijven.

- Aandacht voor de 'kracht' van de familie (en niet alleen voor de beperkingen).
- Ontwikkel een gedeeld beeld van de gedetineerde, de familie, het netwerk en de risico's (vergelijk instroomoverleg proeftuin regionale voorziening en vraag gedetineerde of informatie gedeeld mag worden). Daarbij moeten ook de kinderen in het gezin ter sprake komen.
- Laat kinderen de toegankelijkheid ervaren.
- Vier/deel de feestdagen.
- Betrek school, want dat is belangrijk voor het kind.
- Stimuleer de vaderrol; zowel in gesprek als in andere contacten.
- Houd het eerst klein en ga dan uitbouwen zodat je motivatie kan creëren.
- Zorg ervoor dat begeleiding na detentie wordt gecontinueerd, zodat het wordt opgepakt en doorgegeven aan de ketenpartners die dan aan zet zijn.
- Maak duidelijk wie de regie heeft over het proces: is dat de PI, de gemeente of het Veiligheidshuis? Daarbij is ook financiering van belang.
- Realiseer een cultuuromslag: zorg voor veiligheid binnen; voor levendigheid en voor maatschappelijke visie (zoals de omgang met repressie en steun).

Gezamenlijk komen we tot de volgende prioriteiten waarmee moet worden begonnen:

- Begin bij het kind
- Focus je eerst op de sfeer & inrichting (hoe ziet het eruit)
- Heb aandacht voor de communicatie en het draagvlak: begin klein, heb oog voor quick wins en volg hoe het verder gaat en hoe het is uit te bouwen.
- Maak gebruik van best practices.

Als randvoorwaarden worden genoemd dat het van belang is de spirit van deze ochtend vast te houden en trots te zijn op de eerste resultaten. Wanneer de eerste resultaten goed worden uitgedragen, kan een olievlekwerking op gang komen. Daarbij raak je ook al snel cultuurelementen in de omgang met gedetineerde en familie bij alle ketenpartners en kun je de ruimte creëren om daadwerkelijk gezamenlijk een familiebenadering te realiseren.

Hoe verder

Voor het vervolg spreken we af dat wie wil op eigen rekening mee kan om de family intervention unit in de gevangenis in Wales te bezoeken. Na deze bijeenkomst starten we met een stuurgroep van ambassadeurs, een projectgroep met de echte werkers en een interne werkgroep voor het enthousiasmeren van het personeel. Wie mee wil doen met de stuurgroep of de projectgroep kan zich aanmelden. De deelnemers van vandaag krijgen het verslag van de startbijeenkomst toegestuurd. Een vervolgbijeenkomst zal plaatsvinden rond februari/maart. We gaan het zoals geadviseerd klein opstarten en bouwen dan gestaag verder.